

Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη & Ηθική

Ενότητα 2: Η σχέση νόμου και ηθικής και η στάση των επιχειρήσεων απέναντι στο νόμο και την ηθική

Φραγκίδης Γαρύφαλλος
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ερωτήματα

- Ποιες είναι οι κοινωνικές υποχρεώσεις των επιχειρήσεων;
- **Εξαντλούν οι επιχειρήσεις τις κοινωνικές τους υποχρεώσεις με το εφαρμόζουν το νόμο;**
- (Πρέπει να) Εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις το νόμο;
 - (Πρέπει να) Εφαρμόζουν την ηθική;
 - Τι από τα δύο είναι πιο σημαντικό και σε τι (πρέπει να) δίνουν προτεραιότητα;

Τι είναι ο νόμος

- Ο νόμος είναι ένα **κανονιστικό σύστημα** (normative system) που έχει ως αντικείμενο την επιβολή «κανόνων» (περιορισμών) που ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά
- Οι νόμοι έγιναν για τις περιπτώσεις παραβιάσεων του **υποχρεωτικού για όλους τρόπου συμπεριφοράς**.
- Οι νόμοι συνήθως προκύπτουν από την θεσμοποίηση/επισημοποίηση των ηθικών αρχών και κανόνων
 - Ποιων;
 - των σημαντικότερων (?)
 - όσων μπορούν να θεσμοθετηθούν (!)

Τι είναι η ηθική **ο.κ.**

- ... και η ηθική είναι ένα **κανονιστικό σύστημα** (normative system) που έχει ως αντικείμενο την επιβολή «κανόνων» (περιορισμών) που ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά
- Η ηθική αφορά ζητήματα που ...
 - είτε δεν επιδέχονται μοναδική ερμηνεία (αφήνουν ευελιξία στα άτομα)
 - είτε είναι δύσκολο να υπάρξει ρύθμιση

Άλλα κανονιστικά συστήματα

- Ο νόμος και η ηθική δεν είναι τα μόνα κανονιστικά συστήματα.
- Άλλα κανονιστικά συστήματα είναι ...
 - το *savoir vivre*
 - οι «ενδυματολογικοί κώδικες»
 - ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας του ΤΕΙ
 - οι συνήθειες των φοιτητών του ΤΕΙ

Διαφορές μεταξύ νόμου και ηθικής

- **Φιλοσοφία:**
 - ο νόμος είναι αποτέλεσμα κοινωνικής ανάγκης
 - η ηθική είναι προϊόν της ατομικής βούλησης
- **Αποτελέσματα:**
 - ο νόμος ...
 - προσδιορίζει το *ελάχιστο αποδεκτό επίπεδο συμπεριφοράς*,
 - έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα
 - η ηθική ...
 - προδιαγράφει στο *επιθυμητό επίπεδο συμπεριφοράς*: η ηθική αρχίζει, ουσιαστικά, εκεί που σταματάει ο νόμος
 - έχει προαιρετικό χαρακτήρα

Ζητήματα στη σχέση νόμου και ηθικής

- Ο νόμος είναι ένα μεταγενέστερο στάδιο σε σχέση με την ηθική. Ο νόμος προέρχεται από την θεσμοποίηση των ηθικών ζητημάτων/ αξιών.
- Ο νόμος και η ηθική μπορούν να διαφέρουν (πχ. μέτρα ασφαλείας, σχέσεις με τους πελάτες)
- Ο νόμος και η ηθική σπάνια συγκρούονται: Η θεσμοθέτηση είναι η τυποποίηση των σημαντικών για την ανάπτυξη και τη λειτουργία της ανθρώπινης κοινωνίας ηθικών αξιών

Γιατί οι επιχειρήσεις πρέπει να εφαρμόζουν τους νόμους: Η σημαντικότητα των νόμων Ο.Κ.

- Αν μία κοινωνία **θέλει** πραγματικά να ωθήσει ή να αποτρέψει τις επιχειρήσεις από το να επιδείξουν συγκεκριμένη συμπεριφορά, τότε μπορεί να δημιουργήσει για αυτό νόμους.
- Η κοινωνία δημιουργεί νόμους για τα **σημαντικότερα ζητήματα** ρύθμισης της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων (και των ατόμων) που την ενδιαφέρουν.
- Αν ένα ζήτημα δεν ρυθμίζεται με νομοθετικές διατάξεις ΤΟΤΕ ...
 - είτε δεν είναι αρκετά σημαντικό
 - είτε δεν υπάρχει πραγματικά κοινωνική συμφωνία πάνω σε αυτό.

Γιατί οι επιχειρήσεις δεν αρκεί να εφαρμόζουν μόνο τους νόμους **o.k.**

- **Καθυστέρηση (time lag)**

- Από τη στιγμή που θα παρουσιαστεί ένα πρόβλημα μέχρι να ληφθούν μέτρα νομοθετικού χαρακτήρα («το ζήτημα να θεσμοθετηθεί») θα περάσει πολύς καιρός

- **Έλλειμμα πληροφόρησης (information gap)**

- Ο νομοθέτης δεν έχει το πλήθος των πληροφοριών και την εξειδικευμένη γνώση που έχει αυτός που εφαρμόζει ένα ζήτημα
- Οι επιχειρήσεις γνωρίζουν καλύτερα πως μπορούν να επιλύσουν κάποια ζητήματα που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους λειτουργία.
- (Υπόθεση) Αν ο νομοθέτης είχε την πληροφόρηση αυτή, τότε θα διαμόρφωνε διαφορετικά τους νόμους, ώστε να διασφαλίζεται καλύτερα το δημόσιο συμφέρον

Γιατί οι επιχειρήσεις δεν αρκεί να εφαρμόζουν μόνο τους νόμους **ο.κ.**

- Οι «συμμέτοχοι» (stakeholders) δεν ξεχωρίζουν νόμο και ηθική
 - Οι διάφοροι φορείς που έρχονται σε επαφή με την επιχείρηση (πελάτες, προμηθευτές, συνεργάτες, τοπική κοινωνία, κλπ.) δεν ενδιαφέρονται αν τα ενδιαφέροντά τους ρυθμίζονται από νόμους, αλλά **θέλουν απλώς τα ενδιαφέροντά τους να ικανοποιούνται**
- Ο νόμος δεν έχει της ίδιας εμβέλειας επίδραση με την ηθική
 - Καθώς η ηθική είναι συχνά προαιρετική, η εφαρμογή της αξιολογείται πολύ θετικά
 - Σε αντίθεση, η εφαρμογή του νόμου είναι υποχρεωτική, θεωρείται αναμενόμενη και δεν συμβάλλει στη φήμη της εταιρείας
 - **Συμπέρασμα**: μία επιχείρηση που θέλει να ξεχωρίσει πρέπει να εφαρμόζει τον νόμο (για να μην δημιουργεί δυσάρεσκα) και την ηθική (για να δημιουργεί σχέσεις ικανοποίησης).

Πρέπει να τηρείται (πάντα) ο νόμος και η ηθική; Θεωρητικό υπόβαθρο

- Οι επιχειρήσεις **εσωτερικεύουν** (αποδέχονται) κανονιστικά πλαίσια όταν αυτό **εξυπηρετεί τους σκοπούς τους** (είναι αυτό σωστό/ λογικό;)
 - Οι επιχειρήσεις αποδέχονται το νόμο επειδή αυτό είναι προς το συμφέρον τους
 - αποφεύγουν την επιβολή ποινών
 - Οι επιχειρήσεις αποδέχονται αρχές της ηθικής όταν αυτό είναι προς το συμφέρον τους
 - π.χ. «ο πελάτης έχει πάντα δίκιο»
- Για να πετύχουν τους σκοπούς τους οι επιχειρήσεις δημιουργούν
 - δικούς τους νόμους (κώδικες δεοντολογίας) και
 - δική τους ηθική (εταιρικές αξίες)

Πρέπει να τηρείται (πάντα) ο νόμος και η ηθική; Μεθοδολογικό πλαίσιο

Προσέγγιση 1:

Οι επιχειρήσεις μπορούν να απορρίπτουν κανονιστικά πλαίσια όταν αυτό δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους;

- Αν ναι, αυτό αφορά τους νόμους ή και την ηθική (τι έχει συγκριτικά μεγαλύτερη σημασία);

Προσέγγιση 2:

Έστω ότι ΔΕΝ υπάρχει περίπτωση να ανιχνευτεί η παράνομη συμπεριφορά της επιχείρησης

- Πρέπει η επιχείρηση να ακολουθήσει το νόμο;
- Πρέπει η επιχείρηση να ακολουθήσει την ηθική;

Πρέπει να τηρείται πάντα ο νόμος; o.k.

- Ένας από τους λόγους που οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν το νόμο είναι γιατί αυτό εξυπηρετεί τους στόχους τους.
- Όπως το να τηρείς το νόμο μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης,
... έτσι και να παραβαίνεις το νόμο μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης
- *Μπορεί να παραβαίνει η επιχείρηση τους νόμους όταν αυτοί δεν εξυπηρετούν τους στόχους της;*

Πρέπει να τηρείται πάντα ο νόμος; **Ο.Κ.**

- Μία επιχείρηση «δικαιολογείται» (δηλ. φαίνεται λογικό) να καταπατά το νόμο όταν το όφελος που θα αποκομίσει από αυτό είναι συγκριτικά μεγαλύτερο από το κόστος του να συλληφθεί να παραβαίνει το νόμο
- Άρα, η παράβαση του νόμου μπορεί να είναι **πηγή κέρδους ή ζημιάς για την επιχείρηση**, ανάλογα με την πιθανότητα να συλληφθεί και το μέγεθος της ποινής
 - Πολλές φορές το να παραβαίνεις το νόμο αποφέρει μεγάλα κέρδη
 - Παραδείγματα: ναρκωτικά, δουλειές του υποκόσμου, φοροδιαφυγή, ...

Πρέπει να τηρείται πάντα η ηθική; **Ο.Κ.**

- Ένας από τους λόγους που οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν την ηθική είναι γιατί αυτό εξυπηρετεί τους στόχους τους («good ethics is good business», «ο πελάτης έχει πάντα δίκιο»).
- Όπως το να ΜΗΝ εφαρμόζει την ηθική μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης,
... έτσι και να τηρείς την ηθική μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης (good ethics is good business)
- *Μπορεί να παραβαίνει η επιχείρηση την ηθική όταν αυτή δεν εξυπηρετεί τους στόχους της;*

Πρέπει πάντα να τηρείται η ηθική; **Ο.Κ.**

- Όπως και με το νόμο, έτσι και με την ηθική, η μη-εφαρμογή της δίνει τη δυνατότητα στην επιχείρηση να δημιουργήσει κέρδη ή ζημιές.
- Αυτό εξαρτάται από
 - την πιθανότητα να γίνει αντιληπτός κάποιος να παραβιάζει τις ηθικές αρχές
 - τη σημασία που αποδίδουν οι ενδιαφερόμενοι στην εφαρμογή αυτών των αρχών

Μερικές φορές στοιχεία όπως η φήμη, η ικανοποίηση του πελάτη, η εμπιστοσύνη προς τους συνεργάτες, αν και δεν έχουν άμεση σχέση με χρηματικές ροές, μπορούν μακροπρόθεσμα να αποτελέσουν σημαντικούς παράγοντες επιχειρηματικής επιτυχίας

Είναι σημαντικότερος ο νόμος ή η ηθική; **ο.κ.**

Συμπέρασμα

- Τόσο η εφαρμογή, όσο και η καταπάτηση του νόμου και της ηθικής εξαρτώνται από τα συγκεκριμένα οφέλη και το κόστος που συνδέονται με αυτές τις επιλογές.
- Εφόσον η συμμόρφωση με το νόμο δεν επιφέρει μεγαλύτερα οφέλη, **ο νόμος δεν είναι σημαντικότερος από την ηθική** (ο νόμος και η ηθική έχουν την ίδια σημασία)
- Σε πολλές περιπτώσεις η καταπάτηση της ηθικής μπορεί να επιφέρει μεγαλύτερο κόστος (πχ. απώλεια πελατείας, φήμης), ή η εφαρμογή της ηθικής να επιφέρει μεγαλύτερο όφελος (πχ. κύρος, εμπιστοσύνη)

Η υποχρέωση να εφαρμόσεις το νόμο **ο.κ.**

- Έστω ότι ΔΕΝ υπάρχει περίπτωση να ανιχνευτεί η παράνομη συμπεριφορά της επιχείρησης
- **Πρέπει η επιχείρηση να ακολουθήσει το νόμο;**
 - Εναλλακτική 1: **Όχι**
 - Εφαρμόζεις το νόμο γιατί εξυπηρετεί το σκοπό της επιχείρησης και τίποτα παραπάνω!
 - Εναλλακτική 2: **Ναι**
 - Γιατί έχεις την υποχρέωση να κάνεις αυτό που λέει ο νόμος
- Πριν αποδεχτούμε μια εναλλακτική, πρέπει να τις εξετάσουμε και τις δύο

«Μην εφαρμόζεις το νόμο αν δεν πρόκειται να πιαστείς» ο.κ.

- Ο νόμος δεν θεωρείται υποχρεωτικής φύσης δέσμευση για την επιχείρηση, αλλά εφαρμόζεται μόνο όταν η επιχείρηση δεν μπορεί να κάνει αλλιώς.
- Επομένως, η εφαρμογή του νόμου γίνεται προαιρετική, δηλαδή όμοια με την εφαρμογή της ηθικής.
- ΆΡΑ, ο νόμος δεν είναι διαφορετικός, επομένως ούτε και σημαντικότερος από την ηθική

«Κάνε πάντοτε αυτό που λέει ο νόμος» o.k.

- ... με άλλα λόγια, «κάνε αυτό που λέει ο νόμος γιατί το λέει ο νόμος».
 - Για να ισχύσει αυτό θα έπρεπε να υπάρχει ένας άλλος πρωταρχικός νόμος που να λέει «κάνε αυτό που λέει ο νόμος».
 - Αν δεν υπάρχει τέτοιος νόμος, τότε το επιχείρημα αυτό στερείται λογικής βάσης (δεν βασίζεται σε κάποιο επιχείρημα)
 - Ακόμη και αν υπήρχε τέτοιος πρωταρχικός νόμος, δεν εξασφαλίζει ότι όλοι θα τον τηρούν.
 - Αν κάποιος είναι αποφασισμένος να καταπατήσει ένα (δευτερεύοντα) νόμο, τότε μάλλον δεν θα είχε πρόβλημα να καταπατήσει και αυτόν τον πρωτεύοντα νόμο.
- Επομένως ο ίδιος ο νόμος ΔΕΝ παρέχει επαρκή εξήγηση γιατί θα πρέπει να ακολουθεί κανείς το νόμο

«Κάνε αυτό που λέει ο νόμος γιατί το λέει ... η ηθική» **o.k.**

- Πρέπει να τηρούμε το νόμο γιατί αυτή είναι ηθική μας υποχρέωση.
- Ένα ζήτημα (φιλοσοφικό και πραγματικό) είναι αν πράγματι η ηθική λέει να τηρείται ο νόμος
 - Η ηθική λέει να τηρείται ο νόμος;
 - Ή η ηθική λέει να πράττεις το σωστό (ανεξάρτητα αν το λέει ο νόμος)
- ... ωστόσο γενικά είναι η ηθική δεν εναντιώνεται στον νόμο (άρα έμμεσα λέει να τηρούνται οι νόμοι)

Είναι σημαντικότερος ο νόμος ή η ηθική; **ο.κ.**

Συμπέρασμα

- Οι νόμοι πρέπει να τηρούνται επειδή το λέει η ηθική, επειδή αυτό είναι ηθικά σωστό
- Οι νόμοι είναι σημαντικοί γιατί η ηθική είναι σημαντική
- Οι νόμοι λαμβάνουν σημασία μέσα από τη σημασία που έχει η ηθική
 - Η ηθική προηγείται (από άποψη λογικής) του νόμου
 - Ο νόμος βασίζεται στην ηθική
 - Η ηθική καθιστά το νόμο σημαντικό

Τέλος Ενότητας